

РЕФОРМУВАННЯ ПРОКУРАТУРИ В КОНТЕКСТІ СУДОВО-ПРАВОВОЇ РЕФОРМИ

Реформування органів прокуратури є одним із найскладніших та водночас найкритичніших елементів комплексної судово-правової реформи в Україні. Оскільки прокуратура посідає вагоме місце в системі правосуддя та кримінальної юстиції, її трансформація безпосередньо впливає на рівень захисту прав людини, ефективність боротьби з корупцією та стан національної безпеки загалом [6].

Історично українська прокуратура тривалий час зберігала риси радянської моделі, де ключовим елементом був так званий «загальний нагляд» за додержанням законів. Це створювало підґрунтя для надмірної концентрації владних повноважень та політичного тиску. Сучасний етап реформи спрямований на остаточний демонтаж цієї застарілої системи та побудову прокуратури європейського зразка, яка діє на засадах верховенства права, незалежності та політичної нейтральності [1, с. 47].

Етапи та ключові напрями реформування

Процес трансформації органів прокуратури відбувався у кілька хвиль, кожна з яких мала свої стратегічні завдання та виклики.

Законодавче закріплення нових стандартів (2014–2018 рр.)

Початком корінного перелому стало прийняття у 2014 році нового Закону України «Про прокуратуру». Цей документ ліквідував функцію загального нагляду, суттєво звузив повноваження прокуратури поза межами кримінального судочинства та заклав основу для створення органів прокурорського самоврядування — Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів та Ради прокурорів України [4, с. 5]. Конституційні зміни 2016 року остаточно закріпили місце прокуратури в системі правосуддя (ст. 131-1

Конституції України), підпорядкувавши її загальним принципам функціонування судової влади [2, с. 18].

Кадрова атестація та перезавантаження (2019–2021 рр.)

Наступний масштабний етап розпочався із прийняттям Закону № 113-IX від 19 вересня 2019 року [3, с. 2]. Головним інструментом стало проведення триетапної атестації прокурорів усіх рівнів (Генеральної, регіональних та місцевих прокуратур), яка включала тестування на знання законодавства та вміння його застосовувати; перевірку логічних, вербальних та аналітичних здібностей; співбесіду на відповідність вимогам доброчесності та професійної етики.

Внаслідок атестації кадровий склад було суттєво оновлено, а самі органи реорганізовано в Офіс Генерального прокурора, обласні та окружні прокуратури [1, с. 51].

Спеціалізація та інституційна спроможність

Сьогодні фокус змістився на розвиток спеціалізованих інституцій (зокрема, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури) та впровадження сучасних стандартів управління. Важливим кроком є цифровізація кримінального процесу (впровадження системи eCase), що мінімізує паперову бюрократію та підвищує прозорість процесуального керівництва на всіх рівнях.

Проблеми та виклики на шляху до європейських стандартів

Попри очевидний прогрес, реформа прокуратури стикається із серйозними внутрішніми та зовнішніми викликами:

Баланс між незалежністю та підзвітністю: Повноваження Генерального прокурора, порядок його призначення та звільнення Верховною Радою за поданням Президента все ще залишають певні ризики політичного впливу на інституцію [1, с. 55].

Кадровий дефіцит та навантаження: Через жорсткі процедури очищення та тривалі конкурси в окружних прокуратурах спостерігається суттєвий брак кадрів. Це призводить до надмірного навантаження на чинних

прокурорів, що безпосередньо впливає на якість підготовки матеріалів для судових засідань.

Війна та нові виклики: Після повномасштабного вторгнення перед органами прокуратури постало безпрецедентне завдання — фіксація, розслідування та процесуальне керівництво у справах про воєнні злочини, злочини проти людяності та геноцид. Це вимагає від прокурорів абсолютно нових компетенцій та глибокого знання міжнародного гуманітарного права.

Перспективи розвитку та адаптація до *acquis communautaire*

У контексті набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС реформа прокуратури оцінюється через призму відповідності стандартам європейського інституційного права (*acquis communautaire*). Основними векторами розвитку на найближчі роки є:

1. Посилення автономії САП: Забезпечення повної процесуальної та адміністративної незалежності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури є однією з ключових вимог міжнародних партнерів України.

2. Удосконалення прокурорського самоврядування: Посилення ролі Ради прокурорів у вирішенні кадрових питань та захисті прокурорів від незаконного втручання в їхню професійну діяльність [4, с. 14].

3. Орієнтація на захист прав потерпілих: Перехід від каральної моделі до людиноцентричної, де прокурор є не просто державним обвинувачем, а гарантом справедливого судового розгляду та захисником прав постраждалих від злочинів [1, с. 59].

Реформування прокуратури в рамках судово-правової реформи в Україні пройшло складний шлях від декларативних змін до глибокої кадрової та інституційної трансформації. Ліквідація загального нагляду, успішне проходження атестації та створення спеціалізованих підрозділів наблизили українську систему до європейських стандартів правосуддя.

Водночас воєнні реалії та євроінтеграційні зобов'язання вимагають подальшого вдосконалення кримінального процесуального законодавства, зміцнення гарантій незалежності прокурорів та підвищення їхньої

професійної кваліфікації. Успіх цієї реформи є фундаментальною умовою для відновлення суспільної довіри до всієї системи правосуддя України.

Перелік використаних джерел

1. Капліна О. В., Шило О. Г. Реформа органів прокуратури в контексті забезпечення права на справедливий судовий розгляд. *Право України*. 2021. № 4. С. 45–62.

2. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР (із змінами, внесеними згідно із Законом № 1401-VIII від 02.06.2016). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 23.05.2026).

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури : Закон України від 19 верес. 2019 р. № 113-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 42. Ст. 238. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-20> (дата звернення: 23.05.2026).

4. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2/3. Ст. 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 23.05.2026).

5. Чудик Н.О. Судова реформа – вагомий крок до Європейського правосуддя. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. № 3. С. 193-196